

عنوان مقاله:

مطالعه تطبیقی و شیوه های بازنمایی مفهوم «ملکوت» در «قرآن کریم» و «جغرافیای عرفانی اندیشه حافظ»

محل انتشار:

دوفصلنامه پژوهش های علم و دین، دوره 12، شماره 1 (سال: 1400)

تعداد صفحات اصل مقاله: 36

نویسندگان:

مطلب غفاری - دانشجوی دکتری ادبیات فارسی دانشگاه آزاد ساوه

رضا حیدری نوری - استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه

منیژه فلاحی - استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه

خلاصه مقاله:

«ملکوت» از مفاهیم بین الادیانی است که با اشتراکات و افتراقاتی در آیین های یهود، مسیحیت و اسلام مورد توجه بوده و واژه ای است که در قرآن به طور مشخص و نیز در قالب مشتقات آن به کار رفته و در کتب تفسیری، معادل های معنایی نظیر «مالکیت مطلق خدا و باطن عالم خلقت» برای آن بیان کرده اند. این کلمه در کتب عرفانی نیز که قرآن را به عنوان یکی از مهم ترین منابع معرفتی مورد توجه قرار می دهند، کاربرد داشته و از جمله اصطلاحات صوفیه به شمار می رود. توجه، رویکرد و نگرش هر اندیشمندی به چنین کلیدواژه معرفتی می تواند گویای جهت گیری هستی شناسانه او نسبت به خدا و عالم وجود باشد. حافظ شاعری اندیشه ور است که در پس بیان هنرمندانه عواطف خود، از تدقیق در مبادی اندیشه و حکمت غافل نیست. او خود را وامدار «دولت قرآن» می داند پس بیراه نیست که می توان بین نگاه هستی شناسانه او با معارف قرآنی ارتباط معناداری یافت. پژوهش حاضر به شیوه توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه ای درصدد پاسخ به این پرسش است که: «ملکوت» در «قرآن» و «جغرافیای عرفانی حافظ»، چگونه بازنمایی شده اند؟ و تاثیرپذیری حافظ از معارف قرآن در باره این واژه چگونه است؟ یافته ها حاکی از آن است که در شعر حافظ، «ملکوت» را علاوه بر مفهوم «باطن و حقیقت هر چیز و مالکیت و حکمرانی خداوند» به معنای «جغرافیای غیب و عالم فرشتگان» می توان تعبیر کرد. این واژه در ذیل روایت ویژه او از داستان آفرینش به کار رفته است. در این ماجرا که اساس هندسه فکری حافظ در نسبت خدا، انسان و ملکوت را در خود دارد، «عشق» به عنوان اصلی ترین موضوع معرفتی مطرح می شود و حافظ گاه با ضمیر اول شخص مفرد، قهرمان روایت خود از حماسه آفرینش می گردد. واژگان مرتبط با کلمه «ملکوت» نظیر: سروش، هاتف، و ... نیز در چارچوب همین روایت حماسی اسطوره ای و قرآنی مطرح می شوند؛ از سوی دیگر، حافظ از طریق دعا، مناجات و تهذیب نفس با جغرافیای ملکوت و معنا، رابطه و تجربه عرفانی می یابد.

کلمات کلیدی:

قرآن، حافظ، ملکوت (و کلمات متناسب با آن)، جغرافیا، انسان، فرشته

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1419805>

